

MAARETTA TUKIAINEN
MARKUS FREY

POHJOLAN
VOIMA-
ELÄIMET

MAA JA METSÄ

tuuma

SISÄLLYS

Tervetuloa tarinoiden Pohjolaan!	7
--	---

MAAN ELÄIMET

Sukeltajamyymti	12
Toteemieläin: Kyy	16
Sammakko	21
Sisilisko	26
Ristihämähäkki	30
Mäyrä	35
Siili	40

METSÄN ELÄIMET

Maailmanpuumyytti	46
Toteemieläin: Karhu	50
Ilves	62
Jänis	68
Metso	73
Kettu	77
Orava	82
Susi	87
Käki	94
Palokärki	99
Hirvi	106

Tutkimusviitekehys	110
Suomalainen myyttitutkimus.....	110
Kalevala-viitekehys.....	112
Myytti.....	113
Mytologia.....	114
Alkusuomalaisuus.....	115
Eläinsanasto.....	117
Lopuksi	120
Kiitokset	122
Lähteet	124
Hakemisto ja lisätietoa	127

TERVETULOA TARINOIDEN POHJOLAAN!

Kädessäsi on *Pohjolan voimaeläimet* -sarjan toinen osa. Tässä kirjassa noustaan ensin maan kamaralle ja sitten kurkistetaan sen alle ja lopuksi avataan ovi metsään ja käydään sinne sisään.

Huomio kohdentuu kaikkein yleisimpiin Suomessa eläviin eläimiin. Niistä osa on hyönteisiä, osa matelijoita ja sammakkoeläimiä, mutta suurin osa on nisäkkäitä. Muutama metsälintu on myös mukana. Kaikki kirjan eläimet ovat suurimmalle osalle tuttuja, ja niistä moniin voi törmätä omassa lähiympäristössään aivan tavallisessa arjessa. Ja toisaalta, jos eläimet eivät vielä ole sinulle ennestään tuttuja, kirjan luettuasi ne varmasti ovat.

Kirja kuuluu kolmen kirjan sarjaan. Sarjan ensimmäinen osa *Pohjolan voimaeläimet: lumi ja jää* kertoo Pohjolan kaikkein pohjoisimpiin eläimiin liitetystä myyteistä ja tarinoista. Kirjassa ääneen pääsevät poro, kuukkeli, tunturipöllö, tunturihaukka, maitovalas, jääkarhu sekä Suomen uhanalaisin eläin naali eli napakettu.

Tuossa kirjassa esitellään koko sarjan viitekehys eläinmytologiasta muinaisten suomalaisten maailmankuvaan, aina samanismiin asti. Sen avulla selviää myös, mitä ovat eläinmyytit, miten eläimet ovat liittyneet muinaisten suomensukuisten heimojen elämään ja millainen rooli niillä on ollut tuon ajan ihmisten arjessa. Samalla selittyy myös itse voimaeläimen käsite: mikä se on ja mitä iloa sitä voisi olla meidän itse kunkin elämässä.

Tämän kirjan loppuun on puolestaan koottu suomalaisen myyttitutkimuksen keskeinen viitekehys: miten se kytkeytyy Kalevalaan, myytti- ja mytologiämääritelmiin sekä varhaiseen suomen kielen eläinsanastoon. Osion avulla saat tarkentuneen kuvan aiheeseen liittyvästä tutkimuksesta ja sen juurista.

Sarjan viimeinen osa *Pohjolan voimaeläimet: vesi ja ilma* keskittyy puolestaan vesistöjen eläimiin sekä erilaisiin ilman eläimiin, lähinnä hyönteisiin ja lintuihin, kuten laulujoutseneen, kuikkaan ja pääskyseen. Sarjaan liittyy myös *Pohjolan voimaeläinkortit*. Niiden avulla muinaisia eläinuskomuksia voi soveltaa nykypäivän elämään ja arkeen.

Kirjat ovat syntyneet kunnioituksesta pohjoista luontoa, sen eläimiä ja täällä muinoin asuneita ihmisiä kohtaan. Toivomme, että Sinä lukijana saat kirjojen tarinoista ja kuvista tietoa ja voimaa. Kirjat ovat myös kannanotto luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen puolesta.

Jokainen tarinoiden elinympäristöistä on saanut alkunsa jostain syntymyytistä. Tai oikeastaan toisin päin – ihminen on luonut syntytarinan selittääkseen, miksi ja miten tuo ympäristö on alun perin syntynyt.

Tämä kirja alkaa tarinasta, jonka seurauksena syntyi maa. Pohjoisessa asuvat ihmiset eri puolilla maailmaa ovat kertoneet tarinaa jo tuhansien vuosien ajan.

Tervetuloa muinaisten tarinoiden matkaan!

Maaretta, teksti ja alkuperäisidea, maaretta.com

Markus, kuvitus ja graafinen suunnittelu, markusfrey.com

Maaretta Tukiainen & Markus Frey - Pohjolan voimaeläimet: maa ja metsä
Näytesivut kirjasta © Tuuma & tekijät

MÄYRÄ

Meles meles (lat.)

OMAPERÄISYYS

Luon itse oman polkuni

Mäyrä kertoo

Jotenkin alkoi tuntua siltä, ettei minusta ole esiintymään. Olen enemmän hiljaista sorttia. Tykkään kuunnella. Metsässä on monenlaista ääntä, ja pesässä, vaikka se maan alla piilossa onkin. Meitä on siellä sen verran monta.

Niinpä ajattelin mennä. Minulla on omat juttuni, joiden parissa viihdyn. Tutkin metsän polkuja. Etsin muurahaisia ja toukkia. Haistelen. Raatoihinkin välillä törmää. Eihän sellaisessa tunteja laske. Tekee, koska tykkää. Sellaista on elämä omassa rauhassa.

Kun samoaa, voi myös löytää. Mutta ennalta ei voi tietää.

En minä pelkää. Menen, minne kuono näyttää, ja minun klaanini pitää puoliani. Eivät ne sano, etten saisi. Nekin tulevat ja menevät, ja olemme silti yhtä. Seisomme toistemme takana ja olemme samalla puolella.

Sellainen on minun polkuni. Se on oma. Voi olla, että käy niin, että minun polustani tulee joskus jonkun toisenkin polku ja kaikkien muiden, jotka tulevat meidän kummankin jälkeen.

Kaikkein tärkeintä minulle on silti kulkea polkua ensin yksin, kaikessa rauhassa. Omaan tahtiini.

MÄYRÄN OMINAISUUDET

On yö. Menet käymään ulkona. Huomaat näreikössä jonkin lyllertävän rauhalliseen tahtiin. Se tonkii maata ja haistelee, etsii ruokaa.

Siristät silmiä ja pidätät henkeä. Hahmo siirtyy tunkion suuntaan. Pian se kaivaa myllertää siellä vahvojen tassujensa voimalla.

Rykäiset. Mäyrä nostaa viiruisen naamansa, nuuhkaisee ja katoaa sitten sammaleisten kumpareiden välistä näkymättömiin.

Mäyrä on metsän kenties omaperäisin hahmo. Se muistuttaa karhua mutta on huomattavasti pienempi, selvästi alle metrin. Sen tukeva hahmo ja voimakkaat, lyhyet jalat saavat sen näyttämään vaarattomalta. Vaalea pää on kiilamainen, ja sivuilla on mustat, korviin asti ulottuvat juovat.

Ruokavalioltaan mäyrä on vähiten petomainen näättä. Sitä voi oikeastaan sanoa sekasyöjäksi. Ravinnoksi kelpaavat niin lierot, hyönteiset ja pikkunisäkkäät kuin myös haaskat. Loppukesästä se tankkaa kehoonsa vararavintoa syömällä viljaa, marjoja ja hedelmiä.

Pesäluolasto sijaitsee yleensä hiekkaisessa rinteessä. Siinä on useita sisään-tuloaukkoja ja kymmeniä metrejä käytäviä. Vanhoissa pitkäään käytössä olleissa pesissä käytäviä voi olla jopa satoja metrejä.

Mäyräklaaniin kuuluu jopa kaksitoista yksilöä. Ne muodostavat suuren perheen. Klaanin reviirillä on yleensä yksi keskuspesä ja useita sivupesä. Pesien ja ruokapaikkojen välillä risteilee paljaaksi tallattuja polkuja.

OMAPERÄINEN INTROVERTTI

Mielikuvaan mäyrästä vaikuttavat eittämättä monet sen elintavat. Se on valonarka, asuu pimeässä maan alla ja, kuten sanonta kuuluu, ”elää omasta ihrastaan” eli kerää kehoonsa vararavintoa. Näiden ominaisuuksien vuoksi mäyrä onkin tullut monen muun yöeläjän tapaan mystiseksi otukseksi, jolla uskottiin olevan yhteys pahoihin voimiin.

Toisaalta mäyrälle on annettu myös myönteisiä merkityksiä. Esimeriksi saksan kielessä on sanonnat ”nukkuu kuin mäyrä” ja ”ovela kuin mäyrä”, jotka suomen kielessä korvautuvat yleensä toisilla eläimillä. Meillä sikeäuninen on useammin possu ja ovela todennäköisesti kettu. Metsäsikana mäyrä toki nimensä puolesta nivoutuu porsaaseen, vaikka laji kuuluuakin näätien sukuun.

Eniten mäyrän luonnontieteellinen käyttäytyminen näkyy ehkä fiktiivisissä mäyrähahmoissa. Etenkin anglosaksisessa lastenkirjallisuudessa mäyriä suoraan vilisee. Paljon yksinäisyyttä vaativina mutta omaa luolaansa pelottomasti puolustavina mäyrät ovatkin tehokas omaperäisyyden ja -voimaisuuden vertauskuva. Niille tärkeintä on oma tila ja aika. Ne viis veisaavat muusta, vaikka kuuluvatkin omaan klaaniinsa.

Moni mäyrän kotiluolan suulle erehtynyt koira on saanut kuulla kunniansa, sillä hiljaisesta mäyrästä kuoriutuu uhan edessä raivoisa pukari. 1800-luvulla koiria ja mäyriä tappelutettiin julkisesti keskenään niin, että seurauksena oli useimmiten mäyrän kuolema ja koiran haavoittuminen.

Kiinalaisissa ja japanilaisissa kansantaruissa mäyrä on perinteisesti ollut muodonmuuttaja. Eurooppalaisissa kansansaduissa mäyrä liittyi puolestaan usein karhuun. Sitä mukaa kun karhun esiintyvyys väheni, sitä alettiin taruisa korvata mäyrällä. Mäyrän uskottiin muun muassa olevan enne tulevasta keväästä. Isossa-Britanniassa mäyrä on monien paikkakuntien ja yhdistysten maskottieläin. Tämä selittyy sillä, että aiemmin mäyrä oli suosittu hahmo vaakunoissa.

Suomalaisessa mytologiassa mäyristä ei ole juuri mainintoja. Se on ymmärrettävää, sillä meillä on oma alkuperäinen karhumme, joka on sitä monin verroin vaikuttavampi. Koska Pohjolassa karhu on säilyttänyt elinympäristönsä, sitä ei ole myöskään mytologiassa tarvinnut korvata millään itseään pienemmällä.

Kaiken kaikkiaan mäyrä edustaa hiljaista mutta määrätietoista oman polkunsa kulkijaa, johon harvoin törmää, mutta jos niin käy, päättyy todennäköisesti vaihtamaan reittiä. Mäyrän oman tilan tarve ja sen edellyttämä kunnioitus heijastuvat myös metsän satunnaiseen kulkijaan.

POHDI

- » Millaista on, kun kulkee omia polkujaan?
- » Milloin viimeksi suhtauduit johonkin asiaan niin, että pidit oman pääsi? Mitä siitä seurasi?
- » Mitä voisit konkreettisesti ammentaa mäyrän omaperäisyydestä ja omapäisyydestä omassa elämässäsi?
- » Jos olisit yhtä omaperäinen kuin mäyrä, mikä tulisi mahdolliseksi?
- » Mikä voisi olla mäyrän viesti sinulle juuri nyt?